

'ועשו לי מקדש - ושכנתי בתוכם'

המתח שבין המשכן והמקדש, הרעוע והקבוע

פתיחה

המשכן והמקדש - אירוסין ונישואין
מבנה בית המקדש לעומת מבנה המשכן
הטעות שנמשכה לאורך כל בית ראשון
השכינה והמלך - הוויכוח בשיר השירים
דוד המלך ובית ה'
אהבה ויראה
המשכן מיוחד לעם ישראל

פתיחה

בגשתנו ללמוד את פרשיות המשכן בספר שמות אנו נפגשים עם שתי שאלות, שבפתרוןן טמונה הבנה באחד מהנושאים היסודיים שבתנ"ך וביהדות בכלל. השאלה הראשונה היא מהו עיקר הציווי בבניית בית לה' - האם נצטוונו לבנות מקדש - או משכן? הרמב"ם כותב את המצוה של בניית **המקדש** בהלכות בית הבחירה, אבל המצוה כפי שהיא מתוארת בפרוטרוט בתורה היא בניית **המשכן**, ויש הבדלים גדולים בין שתי המצוות הללו. אמנם לכאורה ניתן לומר שהמצוה היא עשיית מקדש, והקמת המשכן הייתה בסך הכל אילוץ בגלל הנדידה במדבר. אבל זה מביא אותנו לשאלה השניה, למה התורה האריכה כל כך בפרטים ופרטי פרטים של מצוה שאיננה לדורות, מצוה שהייתה מיועדת אך ורק עבור דור המדבר? התורה מתארת את המשכן באריכות נפלאה - י"ג פרקים הפרושים על פני חמש פרשיות - אדנים, קרשים, יריעות וכו', אבל שלמה בונה מקדש שונה כמעט לגמרי ממה שמתואר בתורה. קשה להבין למה התורה מאריכה כל כך במצוה שהיא לשעתה בלבד. אין עוד דוגמה כזאת בכל התורה כולה!

המשכן והמקדש - אירוסין ונישואין

מקדש הוא בנין קבוע והמשכן הוא בנין עראי, וההבדל ביניהם הוא כמו ההבדל בין בית וסוכה. התורה מצוה "ועשו לי מקדש"¹, אבל במדבר בני ישראל לא בונים מקדש אלא משכן. האם הסיבה היחידה היא טכנית, שלא היה אפשר לבנות בנין קבוע במדבר כל עוד נוסעים ממקום למקום, או שיש בכך מסר יותר עמוק?

1 כפי שנראה לקמן זו הפעם היחידה בתורה שיש ציווי לבנות מקדש.

קיים מתח בין המשכן והמקדש. המתח הזה מרמוזו בפסוק "ועשו לי מקדש - ושכנתי בתוכם". מוזכרים כאן יחד המקדש והמשכן, הבנין הקבוע והבנין הארעי, הקבוע והרעוע. לכל אחת משתי צורות הבנין הללו יש מעלות וגם חסרונות. לבנין קבוע יש את מעלת החוזק, לבנין עראי יש את מעלת החיות והרעננות. אמנם לשתיהם יש גם חסרונות - לקבוע יש את סכנת העייפות, לעראי יש את סכנת החורבן.

הכפילות הזו קיימת כידוע גם ביחסים שבין הגבר והאשה. יש אירוסין ויש נישואין², ולשתי המערכות יש מעלות ויתרונות וגם חסרונות וסכנות. כל זוג מאורס חש את תחושות החידוש, הכמיהה והכיסופים, שהם חלק מהקשר ביניהם בתחילת בניינן. גם הזהירות בכבוד וברגשות של השני נמצאים תמיד בחשיבות עליונה. קיים יופי מיוחד בתקופה זו כששני בני הזוג הם צעירים, רעננים, מחייכים, מכבדים, מתחשבים ונזהרים בכבוד השני. הכל טבעי וחדש. דא עקא, שאחרי הנישואין, אחרי תקופה מסויימת יחד, באופן טבעי הדברים משתנים. הזוגיות כבר איננה צעירה ורעננה. הזוג עלול ליפול ליחס של זלזול הדדי. בהרבה מקרים בני הזוג כבר פחות מכבדים זה את זה, פחות מתחשבים ופחות נזהרים בכבוד של השני. כל זוג מתמודד עם בעיה זו, ורק זוגות שמצליחים לא ליפול למלכודת הזו הם אלו שיצליחו לחיות לאורך ימים בזוגיות שמחה ובנישואין טובים.

איך מצליחים בזה? איך עושים את זה נכון? בני הזוג צריך לבנות מערכת יחסים שהיא גם קבועה ומסודרת, ובד בבד להשאיר את הרעננות והטבעיות של תקופת האירוסין. לא ליפול בפח של השיגרה והשיעמום, אלא לדעת לחדש כל הזמן. הם גם צריכים לשמור כל הזמן על אותה זהירות שנהגו בתקופת האירוסין - לא לזלזל זה בזה, לא לפגוע ברגשות, ולתת כל הזמן לבן הזוג יחס של כבוד ואהבה.

יש להוסיף שחלק מן הזהירות של תקופת האירוסין נובע דווקא מהארעיות של תקופה זו. כלומר, כל אחד מבני הזוג יודע שקל יחסית לפרק בתקופת האירוסין את החבילה ולשבור את הקשר, ומי שאינו חפץ בכך נזהר יותר שלא לטעות ולא לעשות דבר שעלול להביא לידי כך. כשקל לשבור את הכלים נזהרים יותר שלא לשבור אותם. לעומת זה מערכת הנישואין היא כבר דבר קבוע שקשה יותר לפרק, ולכן ההרגשה הטבעית היא שניתן לזלזל בה ללא חשש של נזק בלתי הפיך. יוצא שבאופן אבסורדי הארעיות של התקופה היא סוד כוחה.

מהו רצון ה' ביחסנו אליו? אותו דבר בדיוק. 'וארשתיו לי לעולם'. מערכת יחסים נצחית וקבועה עולמית - אבל בתחושות וברעננות של אירוסין. רצון ה' הוא בעצם כפול - ה' רוצה שנבנה מקדש שיהיה בניין עדי עד, אך שיהיה בבחינת משכן. גם נישואין וגם אירוסין.

2 האירוסין בהלכה הם נישואין ללא חיים ביחד, ומצד זה הם דומים למה שמכונה היום 'אירוסין'.

מבנה בית המקדש לעומת מבנה המשכן

נראה ששלמה היה משוכנע שהוא בונה בנין עדי עד, בנין שלא יחרב לעולם. הוא בונה את הבנין ואחר כך מרהט אותו, וזהו סדר הגיוני. אולם יש חריג אחד – הכרובים. הכרובים של שלמה נבנו לפני שנבנה הבית, כי כרובי שלמה אינם כלים ורהיטים אלא הם חלק מן הבנין. כרובי שלמה מתווספים על כרובי משה, אך שלא כמו כרובי משה הם אינם חלק מהארון – אלא חלק מן הבנין, כרובים ‘מקיר אל קיר’³. גם בחומרים שמהם הם עשויים הכרובים דומים יותר לבניין מאשר לכלים – כרובי שלמה לא נעשו ממקשה זהב כמו הכלים, אלא כמו הקירות של בית קודש הקודשים, עץ מצופה זהב. נוסף על כך, גם על כל הקירות מסביב היו דמויות של כרובים. על הבנין של שלמה ניתן לומר שכל כולו כרובים.

מה מבטאים הכרובים? הכרובים הם סמלים של מלאכים שמבטאים את מציאות השכינה. השכינה היא רוחנית וגם המלאכים הם רוחניים, והימצאות הכרובים בקודש הקודשים היא מסר לכך שהשכינה שורה בו. ההסתכלות של שלמה היא שהשכינה היא חלק מן הבנין – אי אפשר להזיז אותה ממנו. בעיני שלמה, אפילו אם העם יגלה מארצו – הבית ימשיך לעמוד. השכינה כאן מעתה ועד עולם. שלמה אומר בתפילתו (מל"א ח, מו-נג, ובמיוחד בפסוק מח) ‘ושבו אליך בכל לבבם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אותם, והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתת לאבותם, העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך’ – אפילו אחרי הגלות הם יתפללו דרך הבית הזה. כלומר שלמה רואה בעיני רוחו שכלל ישראל נמצא בגלות – והבית עוד עומד על תלו!⁴

מנגד כנפי הכרובים מסמלים את ניידות השכינה, האפשרות שהשכינה תעזוב את המקדש קיימת. אך אין שלמה בונה את הכרובים שלו ‘פורשי כנפים למעלה’, אלא ‘ויתן את הכרובים בתוך הבית הפנימי, ויפרשו את כנפי הכרובים, ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נגעת בקיר השני, וכנפיהם אל תוך הבית נגעת כנף אל כנף’ (מל"א ו, כז). הכרובים של שלמה במצב של נחיתה, לא במצב של המראה⁵. בניגוד אליהם במשכן ‘והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה’ (שמות כה, כ), במצב של המראה, כשהם מוכנים כל הזמן להתרומם ולעוף, הם עומדים בקודש הקודשים של המשכן כביכול ‘עם רגל אחת בחוץ’⁶.

3 להבדיל, זה דומה להבדל שבין שטיח מקיר לקיר ושטיח רגיל. כשעוברים דירה את השטיח הביתי לוקחים מהבית, אולם שטיח מקיר לקיר משאירים.

4 שלמה גם הכריז על כך בתפילתו (מל"א ח, יג): ‘בנה בניתי בית זבל לך מכון לשבתך **עולמים**’.

5 ברור ששלמה עשה את הכל על פי הדיבור, ואין בכך סתירה לעובדה ששלמה התכוון גם למימד הזה.

6 וכן בעניין איסור הסרת הבדים מהארון – הארון תמיד במצב שהוא מוכן להינטל ולצאת.

תשובת הקב"ה לתפילתו של שלמה ברורה (מל"א ט, ז): 'והכרתי את ישראל מעל פני האדמה אשר נתתי להם, ואת הבית אשר הקדשתי לשמי אשלח מעל פני, והיה ישראל למשל ולשנינה בכל העמים'. אם תהיה גלות - גם הבית לא יישאר, אם יקרה חורבן - השכינה תגלה מהבית⁷.

ההבדלים בין כרובי המשכן לכרובי המקדש

כרובי משה	כרובי שלמה
עומדים על הארון, חלק מהכפורת	עומדים על הרצפה, חלק מהבנין
כעשרה טפחים	עשר אמות (אי אפשר להוציאם)
דמיון לשטיוחן	דמיון לשטיח מקיר לקיר
זהב טהור, כמו הכלים	עץ מצופה זהב, כמו הקירות
נעשים יחד עם כל שאר הכלים	נעשים עם הבנין, לפני כל הכלים
כרובים רק על הכפורת	נוספו ציורים של כרובים על קירות המקדש
פורשי כנפים למעלה - המראה	ויפרשו - ישר - נחיתה

הטעות שנמשכה לאורך כל בית ראשון

יתכן ששלמה אמר את דבריו כתפילה, שכך הוא קיווה שיהיה, למרות שידע שמצד האמת השכינה עלולה להתרחק מהבית. אולם הטעות של כלל ישראל לדורות הייתה שהם האמינו שזו עובדה בלתי הפיכה. כיוון המחשבה שהביע שלמה הוא זה שגרם לטעות הגדולה של דור החורבן, ועל כך באה נבואת ירמיה (כו, ו-ט) 'וְנִתַּתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּשִׁלְהָ... וְיִתְפְּשׂוּ אֹתוֹ הַכְּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל הָעָם לְאֹמֹר מוֹת תָּמוּת, מִדּוּעַ נִבְּיֵית בְּשֵׁם ה' לְאֹמֹר כְּשִׁלּוֹ יִהְיֶה הַבַּיִת הַזֶּה וְהָעִיר הַזֹּאת תִּתְחַרַּב מֵאִין יוֹשֵׁב? וַיִּקְהַל כָּל הָעָם אֶל יִרְמְיָהוּ בְּבֵית ה'.

בנבואת ירמיה (ז, א-ט) מופיע האיום המפורש הראשון שיצא מפי נביא לחורבן אפשרי של המקדש. הנביאים דיברו על מצור, חרב, רעב וכל מיני פורעניות, אבל על חורבן הבית לא שמעו מעולם איום בצורה כה מפורשת, אף נביא לא אמר 'כשילה יהיה הבית הזה':

הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר... כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הִיטִיבוּ דַרְכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וְאַשְׁכְּנָה אֶתְכֶם בְּמָקוֹם הַזֶּה. אֵל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֵל דְּבָרֵי הַשִּׁקָּר לְאֹמֹר הִכֵּל ה' הִכֵּל ה' הִמָּה... כִּי לָכֵן נָא אֵל מְקוֹמִי אֲשֶׁר בָּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שִׁכַּנְתִּי שְׁמִי שָׁם בְּרִאשׁוֹנָה וְרָאוּ אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ

7 גם הנביא רומז ומבקר את שלמה על כך (מל"א ח, ז) 'כי הכרובים פורשים כנפים אל מקום הארון ויסכו הכרובים על הארון ועל בדיו מלמעלה'. כלומר, על אף כוונת שלמה שהכרובים הללו יהיו שונים מהכרובים של המשכן ויסמלו יציבות וקביעות, הנביא משתמש בפועל "ויסוכו" הכרובים על הארון, כי הכרובים מעצם טבעם מסמלים ניידות וארעיות.

מִפְּנֵי רַעַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל... וְעָשִׂיתִי לְבֵית אֶשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו אֶשֶׁר אֲתֶם בֹּטְחִים
בּוֹ וְלִמְקוֹם אֶשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְלִאֲבוֹתֵיכֶם כְּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי לְשָׁלוֹם.⁸

בפרק כו, שנדמה כפרק מקביל לפרק ז, וכמעט בוודאות התרחש באותו מעמד, מתואר כי דברי ירמיהו היכו בתדהמה את האנשים במקדש. הבית יחרב? מה פתאום? אף נביא לא אמר דבר כזה מעולם! 'כשילה יהיה הבית הזה?' - זוהי אמירה בלתי נתפסת עבור הנוכחים שם. הנוכחים חיו וחשבו לפי כיוון המחשבה שהביע שלמה המלך - הבית הזה לא יחרב אף פעם. העם הפנים את המסר הזה במשך מאות שנים - כאן זה לא יקרה. המקדש איננו כשילה. כאן לא יכול להיות חורבן. וכעת בא ירמיהו ואומר: הבית הזה אכן יהיה כשילה! העם אינו מסוגל לשמוע דברים אלו, והוא רוצה להרוג את ירמיהו. העם משוכנע שעומד לפניו נביא שקר, וירמיהו מגיב (כו, טז) "כי דם נקי אתם נותנים".

הקב"ה משיב (ז ג-ז): "ואשכנה אתכם במקום הזה... ושכנתי אתכם במקום הזה". הלשון 'אשכנה', לשון משכן, בא כניגוד להשקפת העולם הרווחת ביחס למקדש. "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה' המה". המבנה איננו קבוע. הוא נחרב בשילה והוא יכול להיחרב אף כאן. ירמיהו צועק 'משכן', והם צועקים 'היכל ה'".⁹

השכינה והמלך - הוויכוח בשיר השירים

אחד הביטויים למתח בין הקבוע והארעי שקיים בין המשכן והמקדש כאמור, מצוי במתח שבין הדוד והרעיה במגילת שיר השירים. הרעיה מנסה להוציא את הדוד (המלך) אל השדות, אל עין גדי, אל המדבר. לעומת זאת הדוד מנסה כל הזמן להכניס את הרעיה אל ארמון המלך הקבוע בירושלים.¹⁰ הגבר שואף אל הקבוע,

8 יש לשים לב, כפי שנראה לקמן, שההסתכלות של העם בולטת בדיבורים שלו על בית, היכל - מקום קבוע. הנביא בשם ה' חוזר שוב ושוב על הארעיות - משכן, אשכנה, מקום (במקום בית), כשילה.

9 מתי נאמרה נבואה זו על שילה? אנו נמצאים בשנה הראשונה של יהויקים. בפועל בית ראשון עמד 390 שנה (מה שאמרו חז"ל שבית ראשון עמד 410 שנה הכוונה היא מתחילת בנין הבית), הנבואה הזו נאמרה 21 שנים לפני החורבן (21 = צדקיהו 11 + יהויקים 10) בשנה הראשונה של יהויקים (לא נחשיב את החודשים של יהויכין). 21-390=369, אם כן אנו עומדים בשנה ה-369 לבנין הבית הראשון. משכן שילה עמד 369 שנים, ובדיוק בשנה הזאת אומר ירמיהו את הנבואה הזו! ירמיהו מענתות - מושב שרידי משפחת בית עלי (מל"א ב, כו-כז), ירמיהו שמבטא בכל הופעתו ואישיותו את נקמת ה' בבית עלי, כהן רדוף שאפילו לא נותנים לו להיכנס לבית המקדש, עומד בשנה ה-369 לבנין הבית ואומר: 'כשילה יהיה הבית הזה'!

10 הרעיה מציגה את עצמה כרועת צאן, והיא מבקשת להוציא את המלך (הדוד) החוצה אל מקומה,

המסודר, הרשמי, הטכסי. הוא אינו רוצה 'לזוז מהכורסא'. כלשון חכמים: 'טלטולא דגברא קשין מדאיתתא'. לעומת זאת האשה מבקשת לטייל, לצאת החוצה לטבע, לשדות לפרחים. היא מבקשת רגש.

הרעיה היא השכינה, לשון נקבה. היא חושקת את המדבר. שם מקומה במדבר עין גדי. הדוד, הוא המלך, לשון זכר. הוא שואף לבוא ולהישאר בירושלים. הוא מעדיף את מיטתו ואת ביתו. "הנה מטתו שלשלמה שישים גיבורים סביב לה מגיבורי ישראל"¹¹.

ניתן גם לומר שבשיר השירים מדובר על שני מלכים. דוד הוא דמות הרעיה. הוא רועה הצאן, איש שדה, איש השירה והזמרה. רוב חייו בחוץ, במדבר. שלמה, לעומת זאת, הוא הדוד, המלך, איש הארמון, איש הטכס והרשמיות¹². דוד הינו רועה צאן מתחילה ועד סוף. כך בתחילת דרכו, כשדוד מציג את עצמו לשאול המלך ומספר על עברו (שמ"א יז, לד): "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׁאוֹל, רָעָה הָיָה עֲבָדְךָ לְאַבְיֹו בְּצֹאן, וַיָּבֹא הָאִיִּי וְאֶת הַדּוֹב וְנָשָׂא שָׁה מִהָעֵדֶר...". גם בסוף דרכו, כשדוד חוטא במפקד העם, הוא נשאר הרועה (שמ"ב כד, יז): "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל ה' בְּרָאתוֹ אֶת הַמִּלָּאָה הַמִּכָּה בָעָם, וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי חָטָאתִי וְאֲנֹכִי הָעֹנִי, וְאַלֶּה הַצֹּאן מִן עֵשׂוּ... חַז"ל אף רואים בדוד את הראש לכל רועי האנושות: "מאן נינהו שבעה רועים? דוד באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו, אברהם יעקב ומשה בשמאלו" (סוכה נב, ב).

דוד המלך ובית ה'

לאור האמור לעיל, נוכל להבין גם את הדו-שיח בין דוד והקב"ה לגבי בניית הבית על ידי דוד. דוד מתרעם בפני נתן הנביא על המצב הלכאורה-אבסורדי, שהוא גר בבית ארזים ואילו ארון האלקים נמצא בתוך אוהל ויריעה. מבלי להתיעץ עם ה' נתן הנביא מסכים שזה אכן אינו תקין, והוא נותן את אישורו לדוד לבנות בית לה'. אולם הקב"ה מתגלה אל נתן ואומר שאין זה רצונו שדוד יבנה בית לה'. יתירה מכך,

אל השדות. המלך לעומת זאת מבקש להביא אותה אל חדריו שבארמון המלך. הרעיה מבקשת לדעת איפה הוא יהיה עם צאנו בצהרים כדי שהם יוכלו להיפגש. כלומר, היא מניחה שהוא יהיה בחוץ עם עדרי צאנו, כמוה. הדוד משיב לה שיתכן שלא תמצא אותו, כלומר הוא לא בטוח שהוא יגיע לרעות את צאנו במדבר. אם היא רוצה היא יכולה ללכת עם צאנה אל משכנות הרועים (לשון משכן). אבל הוא אומר לה שלעומת משכנות הרועים שהיא חושקת בהם הוא מרגיש שמקומו בבית ארזים, שם הוא מרגיש יותר בנוח, שם הכל חזק, והרהיטים ברותים (ברוש, עץ חזק): 'אִם לֹא תִדְעִי לָהּ, הִצֵּפָה בְּנָשִׁים, צֹאֵי-לָהּ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן וְרָעִי אֶת גְּדִיתָהּ עַל מְשָׁפְנוֹת הָרָעִים... קְרוֹת בְּתִינִי אֶרְזִים, רְהִיטִנִּי בְרוֹתִים'.

11 בדרך דרוש ניתן לומר כי הרעיה דורשת "משכני אחרך נרוצה", 'משכני' אותיות 'משכן'.

12 מעניין הדבר שרוב ספר שמואל מספר על הרפתקאותיו ומסעותיו של דוד, שנמצא בכל ארץ ישראל, מהצפון עד הדרום. לעומת זאת שלמה כמעט אף פעם לא יצא מירושלים.

ה' מפתיע באומרו שלאורך כל ההיסטוריה עד אותו יום הוא לא ביקש מאף שופט ומנהיג, "לכל אשר ציויתי לרעות את עמי", לבנות בית עבורו. למעשה ה' אומר לדוד שאין זה מתפקידו לבנות בית קבוע לה'. אתה איש השדה, אתה איש האוהל, אתה רועה הצאן. הרבה יותר מתאים לך אוהל רועים ולא בית קבוע ורשמי. בנך שיבוא אחריו, שלמה, הוא יבנה בית לשמי. שלמה, לאחר 'שהכינוי את ממלכתו', ולאחר ש'כוונתי את כסא ממלכתו', הוא יבנה בית לשמי¹³.

בספר דברים מופיע הביטוי "המקום אשר יבחר" (ה' לשכן שמו שם) עשרים ושתים פעמים¹⁴. לעומת זאת, המילה 'מקדש' איננה מופיעה אפילו פעם אחת. דהיינו, הדגש הוא על מקום קבוע, ולא על בנין קבוע¹⁵. ובמילים אחרות, התורה מדגישה שרצון ה' הוא לא בניית בית מקדש אלא הקמת משכן, אמנם במקום קבוע, אבל לאו דוקא בניית בנין קבוע. ואכן לא נמצא ציווי לבנות בית אלא משכן. זהו ההסבר לפסוקים המפתיעים (שמ"ב ז): "לך ואמרת אל עבדי אל דוד כה אמר ה' האתה תבנה לי בית לשבתי? כי לא ישבתי בבית למיום העלתי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן: בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר ציויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים?"

לפי דברינו עד כה, מובן מדוע ישנם הבדלים גדולים בין המשכן לבין המקדש, ומדוע לבניית המשכן ישנה חשיבות עצומה המשתרעת מעבר לדור המדבר. נראה כי רצון ה' הוא שמתח זה בין המקדש והמשכן, בין הקבוע והארעי, 'ימשיך לדורות, כאשר, כאמור, מתח זה אף מתגלה ביחס למי שנבחר לבנות את הבית בו בחר ה' לשכן את שמו. מתח זה למעשה חורז ומקיף את כל חיינו היהודיים.

13 ראו לציון עד היכן הדברים מגיעים: דוד השקיע מאמץ וזמן עצומים בהכנת החומרים והתכנים של המקדש. על שלמה היה מוטל רק להרכיב את כל החלקים הללו ולבנות את הבית, אולם שלמה לא עשה כן. למרבה הפלא, את כל קדשי דוד לבנין המקדש שלמה גזו (מל"א ז, נא): "ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית ה', ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הכלים נתן באוצרות בית ה'". ועוד: (דה"ב ה, א): "ותשלם כל המלאכה אשר עשה שלמה לבית ה', ויבא שלמה את קדשי דוד אביו ואת הכסף ואת הזהב ואת כל הכלים נתן באוצרות בית האלוקים". הדגש כאן הוא 'בית ה'. בנין בית ה' אינו תפקידו של דוד המלך, הוא איש המשכן - סוכת דוד. את התכנים של חלוקת הלויים והשירה וכו' שהכין דוד ניתן לאמץ למקדש, אבל לא את החלקים והחומרים הגשמיים שאסף. את כל אלו חייבים לגנוז באוצרות הבית.

14 דברים יב פסוקים ה, יא, יד, יח, כא, כו; יד פסוקים כג, כד, כה; טו, כ; טז פסוקים ב, ו, ז, יא, טו, טז; יז פסוקים ח, י; יח, ו; כג, יז; כו, ב; לא, יא.

15 אמנם, על אף שהמילה 'מקדש' אינה מופיעה בספר דברים ולו פעם אחת, היא מופיעה בתורה אחת עשרה פעמים, אבל מתוכם רק פעם אחת בגדר ציווי: 'ועשו לי מקדש, ושכנתי בתוכם'.

אהבה ויראה

חיבור מסוג זה הוא בעצם החיבור בין אהבה ויראה. המקדש בירושלים - מקדש מלך עיר מלוכה - מקדש - מלכות - ארמון המלך - מסמל יראה. אפילו השם 'ירושלים' הוא תרכובת של יראה ושלוש. לעומת זאת, המשכן במדבר - 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' - מסמל אהבה. החיבור המושלם - 'ויהי בשלם **סוכו ומעונתו** בציון. תחושת הסוכה הארעית בתוך המעון הקבוע'¹⁶.

המשכן מיוחד לעם ישראל

למקדש יש מימד אוניברסלי - כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים. בשירי השירים הרעיה נדהמת כשהיא רואה שיש עוד נשים למלך - בנות ירושלים! לעומת זאת המשכן הוא אוהל מועד, והוא מיועד רק עבור עם ישראל - 'מה טובו אהלך יעקב, משכנותיך ישראל'. גויים יכולים לירא את ה', אבל היחס של האהבה מיוחד לעם ישראל, כפי שאנו מציינים זאת בברכה מיוחדת לפני קריאת שמע "אוהב עמו ישראל". הציווי לבנות את המשכן אינו מצוה רק לדור המדבר, אלא מצוה לדורות. 'ושכנתי בתוכם'. 'בלבבי משכן אבנה'.

התורה האריכה מאד בפרשיות המשכן, כי מצות בניין המשכן איננה מצוה רק לשעתה. השילוב של הרעוע והקבוע, של הטבעי והטכסי, של אהבה ויראה, משליך על כל עבודתנו לה' יתברך. זהו תפקידנו כיהודים לבנות **מקדש** שהוא בבחינת **משכן**.

השוואת הביטויים

מקדש	משכן
מלך	שכינה
גברי	נשי
טכסי	טבעי
חוקי	שירי
הלכה	רוח
נוקשה	רך

אהבה	יראה
קל	כבד
לב	מוח
ארעי-נודד	קבוע
דוד	שלמה
[סוכות]	[פסח]
[פרה]	[אריה] ¹⁷

16 בברכת בונה ירושלים יש קושי בסדר הדברים: 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ותשכון בתוכה כאשר דיברת, ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם'. לכאורה, היה צריך להיות הפוך - קודם הבנין ורק אחר כך השראת השכינה! אבל לפי הסברנו הדברים יוצאים כמין חומר: קודם כל עם ישראל מבקש את היחס של המשכן, ואחר כך הבנין יכול להיות בנין עולם.

17 על שני הזוגות האחרונים ראה במה שהרחבתי באתרי בקישור ravlebor.com/clali.